

เอกสารวิชาการ

เรื่องที่ 1

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง

โดย

ฉัตรวิไล วิลาลัย

ศิริวัฒน์ อินทร์บุญ

เลขทะเบียนวิชาการ : 64(2)-0216(1)-157

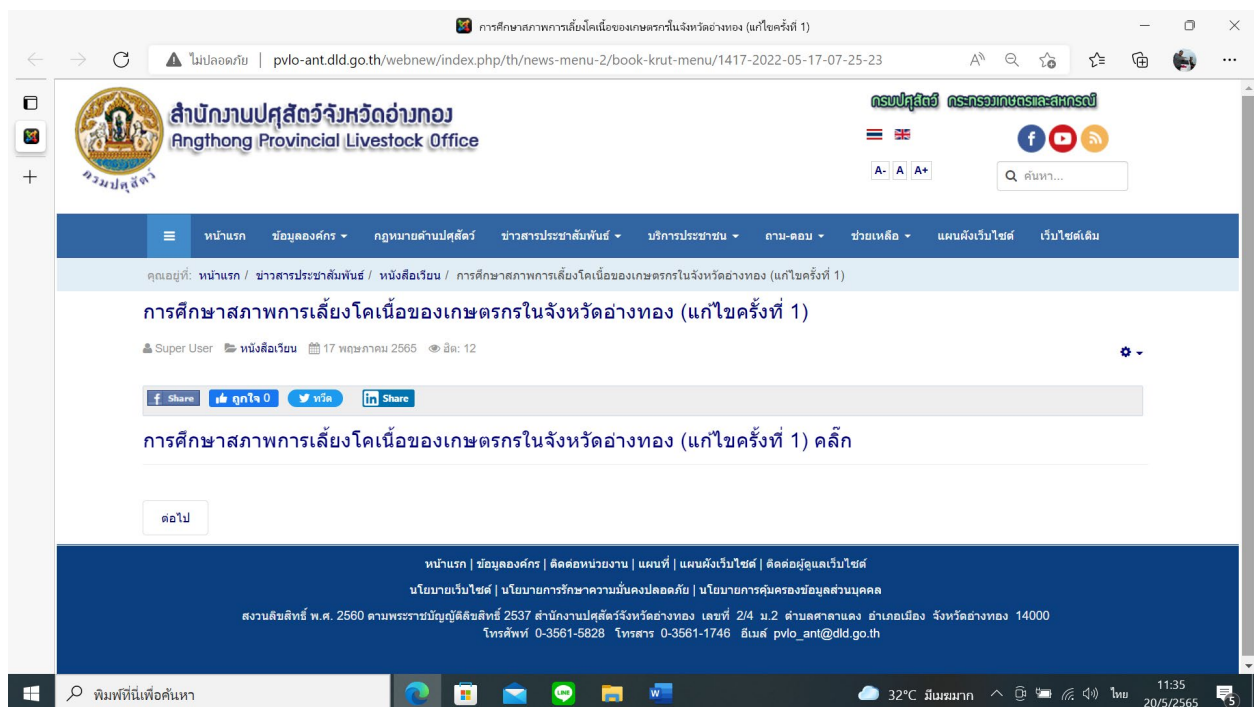
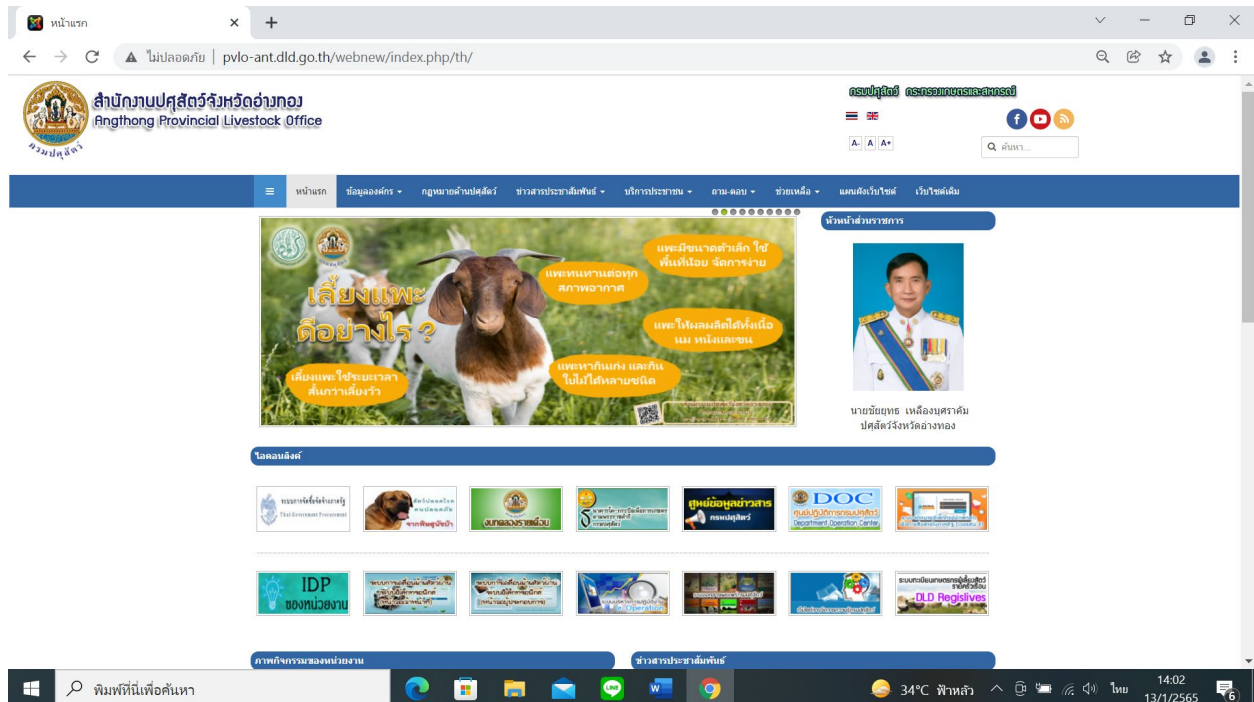
สถานที่ดำเนินการ : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอ่างทอง

ระยะเวลาดำเนินการ : ตุลาคม 2563 – มีนาคม 2564

การเผยแพร่ : เว็บไซต์สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอ่างทอง

การเผยแพร่ผลงานในเว็บไซต์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอ่างทอง

http://pvlo-ant.dld.go.th/webnew/index.php/th/news-menu-2/book-krut-menu/1417-2022-05-17-07-25-23

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง^{1/}

ฉัตรวิไล วิลาสัย^{2/} ศิริวัฒน์ อินทร์บุญ^{3/}

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง 2) เพื่อนำผลการศึกษาไปพัฒนาศักยภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง จำนวน 372 ราย ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม 2563 – มีนาคม 2564

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 47.58 เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 50-59 ปี สถานภาพครอบครัวแต่งงานแล้ว ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวนสมาชิกครอบครัวที่ช่วยทำฟาร์มโคเนื้อ อยู่ในช่วง 1-5 คน ส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเอง เกษตรกรร้อยละ 50.81 เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักและมีอาชีพเสริม ร้อยละ 34.41 เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักอย่างเดียว ลักษณะฟาร์มโคเนื้อ ร้อยละ 99.19 ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์แล้ว ยังไม่มีเกษตรกรรายใดที่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มเลย จำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงเฉลี่ย 9 ตัว/ราย ร้อยละ 81.72 เลี้ยงโคสายพันธุ์ลูกผสมบรรพพันธุ์ ร้อยละ 79.57 ไม่มีการทำพันธุ์ประวัติโคเนื้อในฟาร์ม รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อร้อยละ 53.49 เป็นแบบปล่อยแปลงหญ้าสาธารณะและกลับคอก รายได้จากฟาร์มโคเนื้อต่อปีส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่า 60,000 บาท การให้อาหารโคเนื้อ ร้อยละ 42.20 ใช้หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์มและฟางอัดพ่อน สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 37.62 มีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับจำหน่ายให้ผู้อื่นนำไปเลี้ยงต่อ และร้อยละ 34.41 มีการเลี้ยงโคเนื้อเพศเมียสำหรับใช้เป็นแม่พันธุ์ทดแทนภายในฟาร์ม การจัดการโรงเรือนและคอกพัก ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงในพื้นที่เดียวกันเป็นคอกขนาดใหญ่ มีการแยกสัดส่วนคอกพักลูกโค โคสาว โคพ่อพันธุ์ และโคแม่พันธุ์ ร้อยละ 5.39 มีคอกหรือบริเวณสำหรับกักโคป่วยในระหว่างการเลี้ยงเพียง ร้อยละ 4.52 มีแปลงหญ้าสำหรับตัดให้กิน ร้อยละ 32.46 และแปลงหญ้าสำหรับปล่อยโคลงแทะเล็ม เกษตรกรร้อยละ 16.70 สามารถจัดหาพืชอาหารหยาบได้เพียงพอต่อปริมาณความต้องการของโคเนื้อในฟาร์ม การจัดการสุขภาพของโค เกษตรกรร้อยละ 55.52 มีโปรแกรมการให้วัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ เช่น โรคปากเท้าเปื่อย โรคคอบวม มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 5.87 เท่านั้นที่มีระบบสเปรย์ฆ่าเชื้อก่อนเข้า-ออกฟาร์ม

ดังนั้นในการพัฒนาศักยภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง ควรส่งเสริมให้มีการปรับรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อสู่การเลี้ยงสัตว์แบบประณีต เพิ่มจำนวนแม่พันธุ์โคเนื้อพร้อมทั้งปรับปรุงสายพันธุ์โคเนื้อ เพิ่มแหล่งพืชอาหารสัตว์ จัดทำพันธุ์ประวัติ สร้างบุคลากรรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาดำเนินงานฟาร์มต่อจากรุ่นสู่รุ่น สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในกระบวนการป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพโคเนื้อ

คำสำคัญ : สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ, จังหวัดอ่างทอง

^{1/} ทะเบียนวิชาการเลขที่ : 64(2)-0216(1)-157

^{2/} สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง

^{3/} สำนักงานปศุสัตว์อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

A Study on Condition of Beef Cattle Raising of Farmers in Angthong Province^{1/}

Chatvilai Vilalai^{2/} Siriwat Inboon^{3/}

ABSTRACT

The objectives of this research were to study 1) To study the condition of raising beef cattle of farmers in Angthong Province ; 2) To use the results of the study to develop the potential of raising beef cattle of farmers in Angthong Province. The data using descriptive research methods were collected through interview form with 372 beef cattle farmers in Angthong Province in the period of October 2020 –March 2021.

The results of this study revealed It was found the beef cattle 47.58 percent were male. Most are between 50-59 years old. Family status married. Most of them graduated from primary school followed by junior high school. Number of family members who help with beef cattle farming in the range of 1-5 people. Most have their own land. 50.81% of farmers raise beef cattle as their main occupation and supplementary occupation. 34.41% raised beef cattle as their main occupation. Beef cattle farm characteristics 99.19% have been registered with the Department of Livestock Development. No farmer has passed the farm standard certification yet. The average number of cattle raised by farmers is 9/case. 81.72% raised Brahman cattle breeds. 79.57% had no history of beef cattle breeding on the farm. The model for raising 53.49% of beef cattle is the public grass land release and the penal pad. Most of the annual income from beef cattle farms is below 60,000 baht. Beef cattle feeding 42.20 percent used fresh grass from farm plots and baled straw. Beef cattle raising conditions 37.62 percent have raised cows to produce offspring for sale to others for further rearing and 34.41% raised female beef cattle for use as a substitute mother in the farm. House and pen management most of them are raised in the same area as a large pen. 5.39 percent there is no separation of the litter box for calf heifer bull and dam. Only 4.52 percent There is a pen or quarantine area for sick cattle during the raising. 32.46 percent had plots of grass for cutting to eat and plots of grass for grazing. 16.70 percent of farmers are able to provide sufficient roughage to meet the demand of beef cattle on the farm. Cattle health management. 55.52% farmers there is an important preventive vaccination program such as foot and mouth disease haemorrhagic septicemia. Only 5.87% of farmers have a disinfectant spray system before entering and leaving the farm.

Therefore, development of beef cattle raising career adjust to Intensive farming, should extension of increase female breeders population, cattle improvement, beef calves producing into the beef cattle production, provide the pedigree information, development of new generation and knowledge creation as for disease prevention programs and beef cattle health management.

Keywords: Condition of beef cattle raising, Angthong province

^{1/}Research Paper No : 64(2)-0216(1)-157

^{2/}Angthong Provincial Livestock Office, Muang, Angthong

^{3/}Sapphaya District Livestock Office, Sapphaya, Chainat

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ คณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการระดับเขต สำนักงานปศุสัตว์เขต 1 ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ พนักงานราชการ อาสาปศุสัตว์ ของสำนักงานปศุสัตว์อำเภอทุกอำเภอ ที่ช่วยรวบรวมข้อมูล และสุดท้ายขอขอบคุณ นายประยูร ครองยุติ หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนาระบบฟาร์มปศุสัตว์ (สัตว์เล็ก-สัตว์ปีก) และ ว่าที่ ร.ต.ศิริพงศ์ มาสำราญ นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการ สำนักงานปศุสัตว์เขต 2 ที่ให้คำแนะนำในการเขียนรายงานในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย	11
บทที่ 4 ผลและวิจารณ์ผล	14
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	22
เอกสารอ้างอิง	25
ภาคผนวก	27
แบบสัมภาษณ์	28

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรตัวอย่าง	12
ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้โคเนื้อจังหวัดอ่างทอง	14
ตารางที่ 3 ลักษณะฟาร์มโคเนื้อเกษตรกรจังหวัดอ่างทอง	16
ตารางที่ 4 การจำแนกสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ	19

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดของโครงการศึกษา

2

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพทางการเกษตรที่สำคัญอาชีพหนึ่ง ในอดีตที่ผ่านมาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แรงงานทำการเกษตรเป็นหลัก เมื่อใช้งานหมดอายุจึงปลดจำหน่ายเป็นโคเนื้อ ปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อได้เปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นโคเนื้อ เพื่อผลิตเนื้อโคทั้งนี้เพราะความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์เพิ่มขึ้น อีกทั้ง จากความต้องการของประชากรในประเทศเองและนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ตลอดจนความต้องการของตลาดต่างประเทศ ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นการเลี้ยงแบบฟาร์มโคเนื้อมากขึ้นและเพิ่มจำนวนมากขึ้น ในขณะเดียวกันรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อและได้บรรจุให้เป็นโครงการหนึ่งในแผนปรับโครงสร้างระบบการผลิตการเกษตร โดยหวังว่าจะให้การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่ทำ รายได้ให้เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

จากข้อมูลการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2561-2654 พบว่าทิศทางของจำนวนเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ และจำนวนโคเนื้อ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 828,477 ราย เป็น 871,508 909,324 และ 1,096,616 ราย ตามลำดับ จำนวนโคเนื้อ 5.45 ล้านตัว เป็น 5.87 6.23 7.36 ล้านตัว ตามลำดับ สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง พบว่า มีแนวโน้มลดลง จากเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อจำนวน 1,677 เป็น 1,616 1,562 และ 1,533 ราย ตามลำดับ จำนวนโคเนื้อจาก 15,163 เป็น 15,244 13,748 และ 13,459 ตัว ตามลำดับ (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์, 2564) ด้านสภาพการเลี้ยงโดยทั่วไปเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ยังประสบปัญหา ขาดโคพันธุ์ดี ขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์ สาธารณะ และขาดแคลนเมล็ดพันธุ์พืชอาหารสัตว์ (ประดิษฐ์ และ สุชาติ, 2561) ซึ่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง ที่ไม่สามารถปรับตัวและพัฒนาได้ทันกับสถานการณ์ความต้องการบริโภคเนื้อโคที่สูงขึ้นในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างการเลี้ยงโคเนื้อและเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาคุณภาพในการผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าเนื้อโคและกำหนดกิจกรรมส่งเสริมการผลิตที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และของประเทศไทย

จากข้อมูลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทองเพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรและข้อเท็จจริงการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ การจัดการโรงเรือนและคอกพัก การจัดการแปลงหญ้าและแหล่งอาหารหยาบ ระบบการป้องกันโรคและการจัดการสุขภาพของโค รวมถึงการวางแผนการตลาดเพื่อสรุปผลการศึกษาด้านโอกาสด้านการผลิต การตลาดของการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง เพื่อนำมาปรับใช้ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทองต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

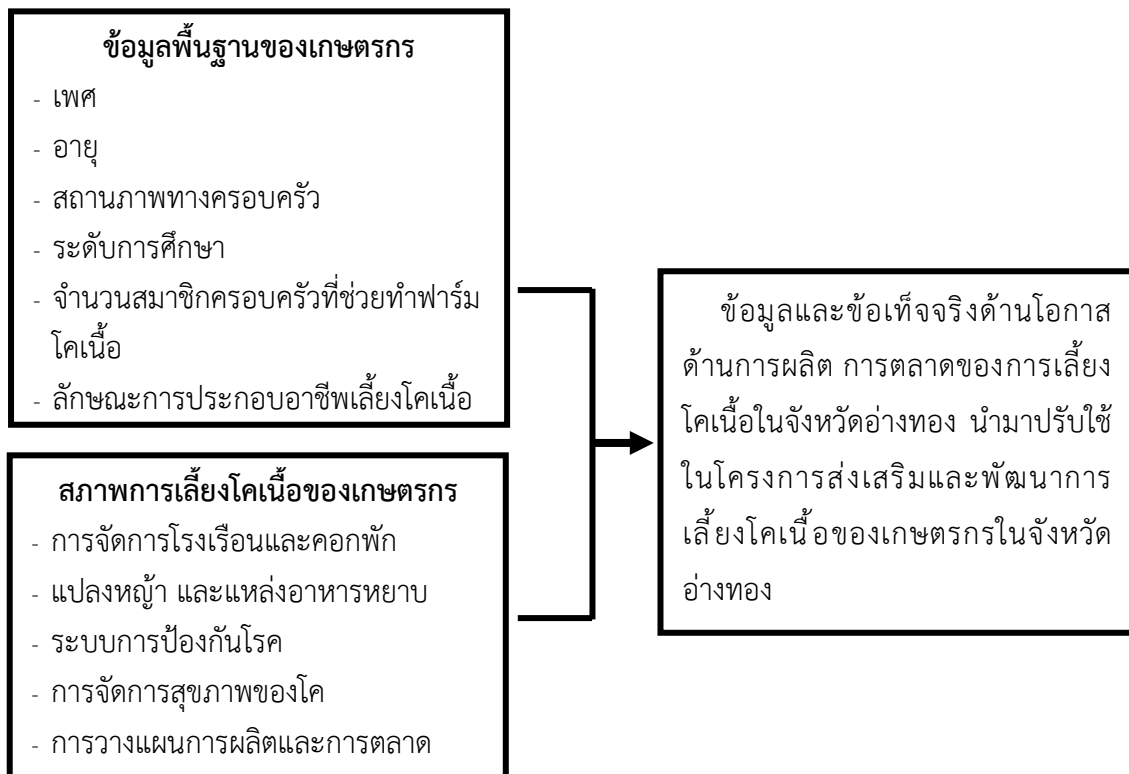
1. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อนำผลการศึกษาไปพัฒนาศักยภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ด้านผลผลิต (Output) ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อ ระบบการวางแผนการผลิต, การจัดการโรงเรือน และคอกพัก, แปลงหญ้า และแหล่งอาหารหยาบ, ระบบการจัดการโรค และการจัดการสุขภาพของโคเนื้อ ของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง
2. ด้านผลลัพธ์ (Outcome) ได้ข้อมูลสรุปแนวทางการพัฒนาระบบการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง นำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อได้
3. ด้านผลกระทบ (Impact) อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และภูมิสังคมของจังหวัดอ่างทอง เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพอย่างมั่นใจ มีความมั่นคงและยั่งยืน

กรอบแนวความคิดของโครงการศึกษา

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง ดำเนินการโดยการรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ลักษณะการประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อ สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร การจัดการโรงเรือนและคอกพัก แปลงหญ้าและแหล่งอาหารหยาบ ระบบการป้องกันโรค การจัดการสุขภาพของโคเนื้อ วางแผนการตลาด หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรและสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร จะทำให้ทราบข้อมูลและข้อเท็จจริงเพื่อนำมาปรับใช้ในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง

ภาพที่ 1 : แสดงกรอบแนวความคิดของโครงการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษา

1. ด้านเนื้อหา

- 1.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกครอบครัวที่ช่วยทำฟาร์มโคเนื้อและลักษณะการประกอบอาชีพโคเนื้อ
- 1.2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่ การวางแผนการผลิต การจัดการโรงเรือน และคอกพัก แปลงหญ้าและแหล่งอาหารหยาบ ระบบการป้องกันโรค และการจัดการสุขภาพของโคเนื้อ

2. ด้านพื้นที่ เกษตรกรในพื้นที่ 7 อำเภอ ของจังหวัดอ่างทอง

3. ด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 372 ราย

4. ด้านระยะเวลา เดือนตุลาคม 2563 – มีนาคม 2564

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การวางแผนการผลิต/ การตลาด : มีแผนการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อการผลิตทดแทนขุนจำหน่าย
2. การจัดการโรงเรือน และคอกพัก : มีคอกแข็งแรง มีที่ให้อาหารและน้ำ แบ่งเป็นคอกพัก คอกโคป่วย
3. แปลงหญ้า และแหล่งอาหารหยาบ : มีแปลงหญ้า แปลงตัดหญ้าสด และแปลงปล่อยแพะเล็ม
4. ระบบการป้องกันโรค และการจัดการสุขภาพของโค : มีการพ่นยาฆ่าเชื้อ ฉีดวัคซีน และถ่ายพยาธิ
5. สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร : ประกอบด้วย
 - 1) การวางแผนการผลิต
 - 2) การจัดการโรงเรือนและคอกพัก
 - 3) แปลงหญ้า และแหล่งอาหารหยาบ
 - 4) ระบบการป้องกันโรค และการจัดการสุขภาพของโค

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง มีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญของนักวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีสาระสำคัญที่นำเสนอครอบคลุมประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้ คือ แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง (พ.ศ. 2561- 2565) ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2563 จังหวัดอ่างทอง ศักยภาพและโอกาสโคเนื้อไทยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดอ่างทองมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ลักษณะคล้ายอ่างไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้ ดินเป็นดินเหนียว ปนทราย พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำนาข้าว ทำไร่ และทำสวน มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน 2 สาย คือ แม่น้ำ เจ้าพระยา และแม่น้ำน้อย มีคลองธรรมชาติและคลองที่ได้ทำการขุดขึ้นอีกหลายสายเชื่อมโยงระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำน้อย เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค รวมถึงเพื่อการระบายน้ำ จังหวัดอ่างทองมีพื้นที่ประมาณ 968.372 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 605,232.50 ไร่ ตั้งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยนาท จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง มีประชากร 281,187 คน เป็นชาย 134,830 คน เป็นหญิง 146,357 คน และมีจำนวนครัวเรือน 96,526 ครัวเรือน โดยมีขนาดของครัวเรือนประมาณ 2.91 คนต่อครัวเรือน และโครงสร้างของ ครัวเรือนมีลักษณะครัวเรือนเดี่ยว การใช้ประโยชน์จากที่ดินของจังหวัดอ่างทอง พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.64 ทำการเกษตร ทำไร่ ทำสวน และทำไร่สวนผสม พื้นที่ที่ทำการปลูกข้าว รองลงมาใช้เพื่อการอยู่อาศัยร้อยละ 23.66 และเป็นแหล่งน้ำ ร้อยละ 0.68 การเกษตรด้านปศุสัตว์เป็นส่วนหนึ่งของภาคเกษตรที่สำคัญรองจากการปลูกพืช มีการเลี้ยงเพื่อการบริโภค เพื่อการใช้งาน และที่สำคัญคือในเชิงพาณิชย์ สัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ไก่เนื้อ เป็ดไข่ นกกระทา สุกร และโคเนื้อ จากการวิเคราะห์ BCG Matrix เพื่อวางแผนการขยายสินค้าปศุสัตว์วางกลยุทธ์ทางการตลาด สรุปได้ดังนี้ Star : ตลาดเติบโตสูง และมี Market Share สูงควรขยายตลาดลงทุนเพิ่ม เช่น ไก่เปิด สุกร Question marks : ความสามารถในการแข่งขันต่ำแต่มี Market growth สูง แสดงว่ามีโอกาสดีแต่ Market Share ยังต่ำ เช่น แพะ ไช้ นกกระทา Cash cows : ธุรกิจที่ Market growth ต่ำ แต่ Market Share ยังสูงอยู่ เช่น ไก่เนื้อ Dogs : ธุรกิจที่ไม่โตและมีจุดอ่อนเยอะ มี Market Share ต่ำ Market growth ต่ำ เช่น โคเนื้อ ไช้ไก่ ทั้งนี้ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง ได้พิจารณาถึงความต้องการของประชาชนเพื่อการพัฒนา ศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน ประกอบกับข้อมูลพื้นฐานแล้วจึงได้ให้ความสำคัญในการพัฒนา “ด้านศักยภาพเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเลี้ยงแพะ และ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพเลี้ยงนกกระทา” เนื่องจากความสามารถในการแข่งขันต่ำ แต่มี Market growth สูง และเพิ่มองค์ความรู้ในด้านการเพิ่มผลผลิตให้ได้มาตรฐาน แปรรูปผลผลิตการเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร (สำนักงานจังหวัดอ่างทอง, 2561)

จังหวัดอ่างทองมีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อรวมทั้งสิ้น 1,562 ราย มีจำนวนโคเนื้อรวม 13,748 ตัว คิดเป็นร้อยละ 2.18 ของประเทศ จำแนกเป็นโคสายพันธุ์พื้นเมือง 153 ราย 1,042 ตัว โคสายพันธุ์แท้ 21 ราย 130 ตัว โคสายพันธุ์ลูกผสม 1,305 ราย 10,963 ตัว และมีเกษตรกรเลี้ยงโคขุน 97 ราย จำนวนโคขุน 1,613 ตัว (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์, 2564) ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2563 มีปริมาณการผลิตโคเนื้อ เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ร้อยละ 4.30 ผลผลิตภาคปศุสัตว์เพิ่มขึ้นจากปี 2562 โดยดัชนีผลผลิตเฉลี่ยปี 2563 อยู่ที่ระดับ 113.2 เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2 จากปี 2562 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 110.8 ขณะที่ดัชนีราคาสินค้าปศุสัตว์ที่เกษตรกรขายได้โดยเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 134.3 เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1 จากปี 2562 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 134.1 ส่งผลให้ดัชนีรายได้เกษตรกรสาขาปศุสัตว์อยู่ที่ระดับ 152.0 เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.3 จากปี 2562 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 148.6 การผลิตสาขาปศุสัตว์ปี 2563 ขยายตัวร้อยละ 1.7 เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลในปีที่ผ่านมา มีการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อส่งผลให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น และเป็นผลจากการเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อรองรับความต้องการบริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ประกอบกับเกษตรกรมีการปรับระบบการเลี้ยงเข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มมีการเฝ้าระวังควบคุมโรคระบาดสัตว์เป็นอย่างดี และหน่วยงานปศุสัตว์ในพื้นที่ให้คำปรึกษาแนะนำทำให้ระบบการผลิตปศุสัตว์มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้ภาพรวมการผลิตปศุสัตว์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (สำนักงานสถิติจังหวัดอ่างทอง, 2563.)

ศักยภาพและโอกาสโคเนื้อไทยจากยุทธศาสตร์โคเนื้อ 5 ปี พ.ศ.2561-2565 ได้วิเคราะห์ศักยภาพและโอกาสโคเนื้อไทย ดังนี้

1. จุดแข็ง (Strength)

- วิถีชีวิตเกษตรกรสอดคล้องกับระบบการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งฐานเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีจำนวนมากเกือบ 8 แสนกว่าครัวเรือน และสวนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 เป็นเกษตรกรรายย่อย ที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเลี้ยงโคเนื้อ ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ
- แหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศมีปริมาณมาก รวมทั้งผลพลอยได้จากการเกษตร และเศษเหลือจากโรงงานอุตสาหกรรมเกษตร ได้แก่ มันสำปะหลัง รำ ปลายข้าว ฟางข้าว ต้นและเปลือกข้าวโพด เปลือกสับปะรด ต้นถั่วต่าง ๆ หลังการเก็บเกี่ยว และเศษเหลือจากโรงงานผลไม้ ซึ่งมีราคาถูก
- ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนด้านพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ การป้องกันและกำจัดโรคระบาดสัตว์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์กระจายอยู่ทั่วประเทศ รวมถึงมีสถาบันการศึกษาที่สนับสนุนทางวิชาการอย่างรอบด้าน
- ความต้องการบริโภคเนื้อโคในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- มีเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพที่เหมาะสม ทั้งการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ (ผสมเทียม การย้ายฝากตัวอ่อน) เพื่อการผลิตโคเนื้อที่สอดคล้องกับศักยภาพของเกษตรกร และตรงกับความต้องการของตลาด มีเทคโนโลยีด้านการจัดการขุนโค มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านอาหารสัตว์ในการผลิตโคเนื้อ ที่อยู่ในระดับแนวหน้าของอาเซียน

2. จุดอ่อน (Weakness)

- โรงงานฆ่าสัตว์มาตรฐานสากลมียังไม่เพียงพอ การตัดแต่งและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย ผู้ประกอบการขาดความรู้ในการจัดการหลังการฆ่า เช่น การเก็บรักษา การตัดแต่งแยกชิ้นส่วนตามการใช้ประโยชน์ การบ่มเนื้อ การพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย สวนใหญ่ยังทำลูกชิ้น หรือนิยมบริโภคในรูปเนื้อสด
- ปัญหาโรคระบาดสัตว์ (โรคปากและเท้าเปื่อย) ยังมีอยู่ และมีการลักลอบใช้สารเร่งเนื้อแดงผสมในอาหาร เปนข้อจำกัดการส่งโคมีชีวิตและเนื้อโคไปขายต่างประเทศ (ตลาดโคเนื้อเป็นตลาดเสรีหากอุตสาหกรรมโคเนื้อมีความมาตรการที่ชัดเจนจะสามารถสร้างเขตปลอดโรคได้)
- การเลี้ยงโคเนื้อต้องลงทุนสูงในระยะเริ่มต้น ใช้ระยะเวลาการเลี้ยงนาน และให้ผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ
- ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และเงินอุดหนุนเบี้ยต่ำยังมีน้อย
- เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย อายุมาก การศึกษาไม่มาก การยอมรับความรู้หรือเทคโนโลยีการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อไม่รวดเร็วนัก ประสิทธิภาพการผลิตจึงยังไม่เต็มความสามารถ ทำให้ปริมาณการผลิตค่อนข้างต่ำ และการควบคุมคุณภาพยังไม่ดีเท่าที่ควร
- การสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดเชื่อมโยงระหว่างการผลิต และการตลาดมีค่อนข้างน้อย
- การประชาสัมพันธ์สร้างค่านิยมในการบริโภคเนื้อโคที่ผลิตในประเทศยังมีน้อย
- เทคโนโลยีสารสนเทศไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงข้อมูลพื้นฐานโค เช่น ข้อมูลด้านการตลาด ดานราคา ข้อมูลเรื่องโรค ข้อมูลด้านโรงฆ่า รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่สมบูรณ์ชัดเจน จึงไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. โอกาส (Opportunity)

- โคมีชีวิต เนื้อโค และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ต้องการของตลาดเอเซีย ชื่อเสียงด้านอาหารไทยเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ทำให้มีโอกาสพัฒนาเนื้อโคเพื่อการส่งออกประเภทพรีเมียมบริโภค สามารถสร้างเอกลักษณ์อาหารไทยโดยใช้เนื้อโคไทย (Thai premium beef brand) และความต้องการบริโภคเนื้อคุณภาพดีเพิ่มขึ้นทั้งจากผู้บริโภคภายในประเทศและ นักท่องเที่ยว
- ความต้องการโคเนื้อ และเนื้อโคเพิ่มมากขึ้น จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ประกอบกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของไทยสามารถเป็นศูนย์กลางการค้าโคเนื้อของเอเซีย อีกทั้งประเทศไทยไม่มีข้อขัดแย้งทางการเมืองกับกลุ่มประเทศมุสลิม ทำให้มีโอกาสส่งออกเนื้อโคได้ทั่วโลก รวมถึงผลจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสส่งโคเนื้อไปจำหน่ายประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศในเขต ASEAN เพิ่มขึ้น
- ตลาดฮาลาลขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยจึงมีโอกาสด้านการส่งออกเนื้อโคไปยังประเทศในกลุ่มมุสลิมค่อนข้างสูง และโอกาสในการพัฒนาโรงฆ่า เพื่อรองรับโคเนื้อเขาเชือด
- โอกาสการรวมลงทุนในประเทศคู่ค้า โดยฐานการผลิตในประเทศ หรือลงทุนในต่างประเทศ แต่ใช้ทรัพยากรของประเทศไทยเป็นหลัก ในลักษณะของความร่วมมือซึ่งกันและกัน เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านต้องการเทคโนโลยีการผลิตของประเทศไทย

4. อุปสรรค/ภัยคุกคาม (Threats)

- การลักลอบนำเข้าเนื้อโคเถื่อน และหนังโคเถื่อนยังมีอยู่ แม้จะมีมาตรการควบคุมแต่การปราบปรามยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ
- การนำเข้าเนื้อโค เครื่องในโค และผลิตภัณฑ์ราคาถูกจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น
- การเปิดการค้าเสรี (FTA และ NAFTA) ทำให้ประเทศไม่สามารถกำหนดภาษีศุลกากรเพื่อป้องกันการนำเข้าเนื้อโคจากต่างประเทศ โดยเฉพาะออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย มีต้นทุนการผลิตต่ำกวารวมถึงมาตรการกีดกันทางการค้า กระบวนการนำเข้าที่มีต้นทุนสูง ระเบียบปฏิบัติของประเทศคู่ค้าคู่แข่ง (จีนพม่า) (เช่น buffer zone ของจีนในการควบคุมโรคโคเนื้อ)
- การปรับเปลี่ยนนโยบายของประเทศคู่ค้า เช่น ในอดีตจีนนำเข้าโคมีชีวิตแต่ปัจจุบันนำเข้าเนื้อโค และมีมาตรการตรวจสอบที่เข้มงวด
- การนำเข้าโคขุน และเนื้อโคจากประเทศที่ยังไม่ปลอดโรค (โรคติดตจากโคเนื้อ และ เนื้อโคที่ผิดกฎหมายจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศอินเดีย)

กรมปศุสัตว์ได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์โคเนื้อ 5 ปี พ.ศ.2561-2565 วิสัยทัศน์“เป็นผู้นำการผลิตโคเนื้อที่เพียงพอต่อการบริโภค และส่งออกในภูมิภาค” ได้กำหนดพันธกิจการดำเนินงานไว้ 8 ด้าน ประกอบด้วย 1) สร้างและพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านโคเนื้อที่เป็นปัจจุบัน มีความถูกต้องแม่นยำ สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง 2) เสริมสร้างความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเนื้อโคที่มีความปลอดภัย ถูกสุขลักษณะและเพียงพอ จากกระบวนการจำหน่ายที่ได้มาตรฐาน 3) ส่งเสริมด้านการพัฒนาการตลาดในประเทศและการส่งออกโคเนื้อ เนื้อโค ผลิตภัณฑ์เนื้อโคและหนังโคจากโคไปตลาดภูมิภาคและตลาดโลก 4) สร้างความเข้มแข็งและความสามารถของระบบการผลิตพันธุ์โคต้นน้ำด้านพันธุ์กรรม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และสมรรถนะการผลิต ให้มีปริมาณเพียงพอต่อการสนับสนุนผลิตโคเนื้ออุตสาหกรรมในทุกระดับ 5) สร้างความเข้มแข็ง และการยกระดับการผลิตของเกษตรกรรายย่อย เอกชน ให้สามารถเลี้ยง โคเนื้อเชิงอุตสาหกรรมตอบสนองต่อการบริโภค สามารถสร้างรายได้เพิ่มและส่งผลต่อการลดความยากจนของ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 2.6 รับรองระบบโครงสร้างพื้นฐานในกระบวนการแปรรูปโคเนื้อและเนื้อโคที่ได้มาตรฐานและ เพียงพอ มีความสามารถในการบริหารจัดการในกระบวนการฆ่าและ ตัดแต่งซาก แปรรูปผลิตภัณฑ์เนื้อโค เครื่องใน การแปรรูปหนังและผลิตภัณฑ์หนังในระดับอุตสาหกรรม การส่งออกในตลาดภูมิภาคและตลาดโลก 2.7 สร้างความเข้มแข็งขององค์กรภาครัฐ เกษตรกร เอกชน ในการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย สมาคมที่เป็นทางการ ให้สามารถมีการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้มีความก้าวหน้าและพัฒนา ระบบการผลิตโคเนื้อเชิงอุตสาหกรรม 2.8 สร้างความเข้มแข็งในการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการผลิตโคเนื้อเชิงอุตสาหกรรม และมีระบบ การติดตาม การประเมินผลการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อทั้งระบบ (กองแผนงาน กรมปศุสัตว์, 2561)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทียนทิพย์ และคณะ (2557) ได้ศึกษาการสำรวจสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดปัตตานี พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-60 ปี นับถือศาสนาอิสลาม มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงประถมศึกษา และมีประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อเป็นระยะเวลา 5-10 ปี มีค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อระหว่าง 501-1,000 บาทต่อตัวต่อปี และมีรายได้จากการขายโคเนื้ออยู่ในช่วงระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อตัวต่อปี พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงส่วนใหญ่คือ พันธุ์พื้นเมือง จำนวนที่เลี้ยงน้อยกว่า 3 ตัวต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรขายโคเนื้อแก่พ่อค้าที่มารับซื้อถึงบ้านและเป็นบุคคลทั่วไป รูปแบบการเลี้ยงเป็นแบบผูกมัด มีพื้นที่ถือครองในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยไม่เกิน 5 ไร่ อาหารที่ใช้เลี้ยงโค ใช้หญ้าที่ขึ้นตามธรรมชาติเพียงอย่างเดียว และไม่มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ มีวิธีการใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้า 3 วิธี คือ ตัดให้กินสด ตัดและเสริมอาหารข้น และปล่อยแปลง มีการนำผลพลอยได้ทางการเกษตรมาใช้เป็นอาหาร รวมถึงใช้พืชที่มีสรรพคุณทางยามาใช้รักษาโรค ได้แก่ ข่อย ขมิ้น และสาบเสือ

พยุหศักดิ์ และคณะ (2559) ได้ศึกษาสภาพการเลี้ยงแม่พันธุ์โคเนื้อและความพึงพอใจของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม มีรายได้เฉลี่ย $46,234 \pm 33,074.64$ บาท/ปี มีประสบการณ์การเลี้ยงเฉลี่ย 14 ปี ส่วนใหญ่ได้รับความรู้การเลี้ยงโคเนื้อที่สืบทอดมาจากครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน พันธุ์โคเนื้อที่เกษตรกรใช้เลี้ยงได้มาจากเครือญาติและซื้อจากตลาดโค-กระบือในพื้นที่จังหวัดพะเยา โดยโคที่ซื้อส่วนใหญ่เป็นโคพื้นเมือง และโคลูกผสมพื้นเมืองบราห์มัน เกษตรกรนิยมเลี้ยงโคแบบปล่อยหากินตามทุ่งหญ้าที่ขึ้นเองตามพื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ไร่นาหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว โดยตอนโคออกจากคอกตอนเช้าและนำกลับคอกตอนเย็น เมื่อถึงฤดูเพาะปลูกข้าวหรือฤดูแล้งของทุกปีมักขาดแหล่งอาหารและแหล่งน้ำสำหรับการเลี้ยงโค เกษตรกรร้อยละ 77.22 ผสมพันธุ์ด้วยวิธีธรรมชาติ ที่เหลือส่วนน้อยทำการผสมเทียมด้วยน้ำเชื้อคุณภาพดี ส่วนการจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่มักจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง

ภูษณิศ และนิตาสล (2559) ได้ศึกษา การประเมินสภาพการจัดการฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกรจังหวัดนครปฐม พบว่าแนวทางในการเพิ่มศักยภาพให้เกษตรกร คือหน่วยงานของรัฐและที่เกี่ยวข้อง ควรจัดโครงการฝึกอบรมและจัดทำเอกสารเผยแพร่เป็นคู่มือสำหรับเกษตรกร โดยเฉพาะในด้านที่เกษตรกรยังขาดความรู้ ทั้งด้านวิชาการ การฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

ธานี (2562) ได้ศึกษาการเลี้ยงและการจัดการฝูงแม่โคเนื้อของเกษตรกร พบว่า พื้นที่ปศุสัตว์เขต 1 มีปริมาณโคเพศเมียที่เป็นโคลูกผสม คิดเป็นร้อยละ 75.34 ของจำนวนโคเพศเมียทั้งหมดในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 1 แบ่งเป็น เลี้ยงโคเนื้อเพศเมียระยะแรกเกิด-โคสาว ร้อยละ 49.02 และแม่โคตั้งท้องแรกขึ้นไปร้อยละ 50.98 เลี้ยงมากในจังหวัดลพบุรี ชัยนาทและสระบุรี ตามลำดับ แนวทางรักษาแม่โคพื้นฐานและเพิ่มจำนวนแม่โคเพื่อความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ โดยใช้เครื่องมือและทรัพยากรพื้นฐานในการพัฒนา ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของโครงการธนาคารโคกระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรและเครือข่าย การรักษาแม่พันธุ์ตามศูนย์/สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ของกรมปศุสัตว์ การเพิ่มประสิทธิภาพการผสมเทียม การปรับปรุงระบบการเลี้ยง อาหารและพืชอาหารสัตว์การปรับปรุงระบบการเลี้ยง อาหารและพืชอาหารสัตว์รวมทั้งการสร้างแบรนด์ตอบสนองตลาดระดับต่าง ๆ

ธนศ และคณะ (2556) ได้ศึกษาความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอแปลงยาว อำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต และอำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีการใช้แรงงานพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนในการเลี้ยงโคเฉลี่ย 1.58 คน โดยร้อยละ 66 จะเลี้ยงโคด้วยตนเอง มีพื้นที่ใช้เลี้ยงโคเฉลี่ย 4.56 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ปลูกหญ้า ส่วนผู้ที่ปลูกหญ้ามียพื้นที่ปลูกตั้งแต่ 70-1 ไร่ มีการเช่าที่ดินเพื่อใช้เลี้ยงโคเฉลี่ย 1.31 ไร่ จำนวนโคที่เลี้ยง 64-3 ตัวต่อราย เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคพันธุ์ลูกผสมบราห์มันมากที่สุด รองลงมาคือพันธุ์พื้นเมือง มีวัตถุประสงค์เลี้ยงเพื่อการจำหน่ายมากที่สุด รองลงมาคือเพื่อการใช้มูลโคเป็นปุ๋ย เลี้ยงเพื่อการอ้อม และเลี้ยงเพราะเป็นมรดกตกทอด ตามลำดับ เกษตรกรมีประสบการณ์เลี้ยงโค 5-10 ปี เฉลี่ย 8.5 ปี แหล่งอาหารหญ้าในฤดูร้อนส่วนใหญ่มาจากพื้นที่ของตนเอง รองลงมาคือ ที่สาธารณะประโยชน์ ส่วนในฤดูแล้ง ได้จากที่พื้นของตนเองเช่นกัน รองลงมาคือจากที่สาธารณะประโยชน์ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการผสมเทียม ไม่มีปัญหาด้านสุขภาพโค และมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ อาสาปศุสัตว์ให้การรักษาหากโคเจ็บป่วย

ประดิษฐ์ และ สุชาติ (2561) ได้ศึกษาความต้องการรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 1 พบว่า ปัญหาการเลี้ยงโคของเกษตรกร พบปัญหาในระดับมาก 3 ปัญหา คือ ขาดพ่อโคพันธุ์ดีขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ และขาดแคลนเมล็ดพันธุ์พืชอาหารสัตว์สำหรับความต้องการรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคของเกษตรกรที่พบในด้านต่างๆ ได้แก่ พันธุ์โคเนื้อ การสร้างคอกโรงเรือน การจัดการฟาร์ม วิธีการจัดการและเลี้ยงดูโคเนื้อระยะต่างๆ การผสมเทียม การให้อาหารโคเนื้อ การป้องกันและรักษาโรค กองทุนยาสัตว์ประจำกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ การจัดทำมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ การจำหน่ายโคที่ตลาดนัดโค-กระบือ และโรงฆ่าสัตว์ที่มีการฆ่าสัตว์โดยวิธีมาตรฐานสากล อยู่ในระดับปานกลาง

บัวทอง และวรทัศน์ (2556) รายงานศึกษาการยอมรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ของเกษตรกรในอำเภอนองแสง จังหวัดเชิงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าพันธุ์โคเนื้อที่นิยมเลี้ยง คือ ลูกผสมอเมริกันบราห์มัน 50 เปอร์เซนต์ เกษตรกรมีการเลี้ยงโคเฉลี่ยจำนวน 9 ตัว มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 20 ปี ประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ พันธุ์โคที่ดี การฉีดยาป้องกันโรคและความยุ่งยากในการจัดการทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงโค (อาหารธรรมชาติ) ข้อเสนอแนะจากเกษตรกร คือ ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรมแก่เกษตรกร ได้แก่ ด้านการถนอมอาหารสัตว์ด้วยการหมัก (หญ้าสดหรือหญ้าแห้ง) การทำอาหารเสริมและแร่ธาตุ การให้บริการผสมพันธุ์เทียมสัตว์ และวิธีการป้องกันการดูแลรักษาสุขภาพสัตว์ โดยการอบรมให้มีอาสาพัฒนาปศุสัตว์ภายในหมู่บ้าน

พิสมัย และ นิรุจน์ (2562) ได้ศึกษา การพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ภายหลังเกษตรกรเข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่ามีการพัฒนาทั้งในด้านพันธุ์โคเนื้อ อาหารโคเนื้อการจัดการสุขภาพโคเนื้อและการพัฒนาเครือข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้อให้เข้มแข็ง ในระดับปานกลาง

มงคล (2557) รายงานว่าทนายทางธุรกิจการเลี้ยงโคเนื้อมีน้อย เนื่องจากผู้ประกอบการเห็นว่าอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่ลำบาก ใช้เวลานานกว่าจะได้ผลผลิต,ต้องอาศัยการลงทุน ทั้งเวลา และเงินทุนสูง,ราคาผันผวน ราคาตกต่ำยาวนาน อีกทั้งเห็นว่ามีอาชีพอื่นให้เลือกที่มั่นคงกว่า นอกจากนี้แนวคิดของคนรุ่นใหม่นิยมคิดเร็ว ทำเร็ว รายได้ดี มีความมั่นคง

ฉันทัน (2561) ได้ศึกษาการศึกษาโซอุปทานเพื่อพัฒนาการผลิตและจำหน่ายโคเนื้อคุณภาพสูงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ของจังหวัดแพร่ ป 2558 พบว่า การผลิตโคเนื้อในพื้นที่ยังอยู่ในระดับต่ำมาตรฐาน เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของระบบการผลิตโคเนื้อคุณภาพสูง และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคยังขาดแคลนเงินทุนและการรวมกลุ่มระหว่างผู้ผลิต ผู้ขาย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ดังนั้นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงการผลิตและการตลาดโคเนื้อ คือ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเทคโนโลยีการผลิตและการตลาด รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มระหว่างเกษตรกร ผู้ซื้อ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิต

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วยแบบแผนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ตามรายละเอียดดังนี้

3.1 แผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) หนังสือรายงานการวิจัยและ บทความต่างๆ รายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์
- 2) ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากการใช้แบบสัมภาษณ์ สถานภาพการเลี้ยงโคเนื้อจากเกษตรกร
- 3) พื้นที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่ 7 อำเภอ ของจังหวัดอ่างทอง

3.2 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาในเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

- 1) ประชากรใช้ศึกษาเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 1,562 ราย (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์, 2564)
- 2) กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 372 ราย ได้จากการคำนวณสูตร Yamane (Yamane, 1973) ที่มีความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 5 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

N = จำนวนครัวเรือนผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งหมดในจังหวัดอ่างทอง คือ 1,562 ครัวเรือน

e = ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 (หรือ 0.05)

แทนค่าในสูตร จะได้

$$n = \frac{1,562}{1 + 1,562(0.05)^2} = 318.45 \text{ ตัวอย่าง (ราย)}$$

เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 372 ตัวอย่าง จากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรตัวอย่าง

อำเภอ	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ (ครัวเรือน)	จำนวนประชากรตัวอย่าง (ครัวเรือน)
เมืองอ่างทอง	131	31
ไชโย	121	28
ป่าโมก	99	23
โพธิ์ทอง	175	42
วิเศษชัยชาญ	233	56
แสวงหา	261	62
สามโก้	542	130
รวม	1,562	372

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (interview schedule) มีลักษณะคำถามปลายปิด (closed – ended question) และปลายเปิด (open – ended question) ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 ลักษณะฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกร

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสอบถามเพื่อจำแนกสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง โดยจัดประชุม วางแผนชี้แจงรายละเอียดการเก็บข้อมูลให้กับเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอในพื้นที่ทุกอำเภอ ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 30 – 45 วัน จากนั้นรวบรวมข้อมูลทั้งหมดให้ครบถ้วน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการค้นคว้า ตำรา วารสาร ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และเว็บไซต์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปนำเสนออธิบายเชิงบรรยายหรือสรุปในรูปของร้อยละ (percentage) โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกร โดยแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกร โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ส่วนที่ 3 ข้อมูลจำแนกสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

บทที่ 4

ผลและวิจารณ์ผล

การศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทองโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือการวิจัย นำมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกร

วิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกษตรกร โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ จำแนกตาม เพศ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกครอบครัวที่ช่วยทำฟาร์มโคเนื้อ และลักษณะการประกอบอาชีพโคเนื้อผลปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดอ่างทอง

(n = 372)

ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	291	78.23
- หญิง	81	21.77
2. อายุ		
- 20-29 ปี	5	1.34
- 30-39 ปี	30	8.06
- 40-49 ปี	54	14.52
- 50-59 ปี	177	47.58
- อายุ 60 ปีขึ้นไป	106	28.49
(เฉลี่ย 54 ปี มีอายุน้อยสุด 23 ปี อายุสูงสุด 84 ปี)		
3. สถานภาพครอบครัว		
- โสด	84	22.58
- แต่งงาน	280	75.27
- หย่าร้าง	0	0.00
- หม้าย	8	2.15
4. ระดับการศึกษาที่ได้รับสูงสุด		
- ประถมศึกษา	186	50.00
- มัธยมศึกษาตอนต้น	125	33.60
- มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	40	10.75
- อนุปริญญา/ปวส.	14	3.76
- ปริญญาตรี	7	1.88

- สูงกว่าปริญญาตรี (ระบุ)	0	0.00
---------------------------------	---	------

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้โคเนื้อจังหวัดอ่างทอง (ต่อ) (n = 372)		
ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
5. จำนวนสมาชิกครอบครัวที่ช่วยทำฟาร์มโคเนื้อ		
- 1-5 คน	308	82.80
- 6-10 คน	63	16.94
- มากกว่า 10 คน	1	0.27
6. ลักษณะการประกอบอาชีพโคเนื้อ		
- เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักอย่างเดียว	128	34.41
- เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักและมีอาชีพเสริม	189	50.81
- เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม	55	14.78

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้เลี้ยงโคเนื้อร้อยละ 78.23 เป็นเพศชาย มีอายุ 50-59 ปี ร้อยละ 47.58 ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50.00 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 33.60 โดยไม่พบว่ามีผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สอดคล้องกับเทียนทิพย์ และคณะ (2557) ศึกษาการสำรวจสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดปัตตานี พบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-60 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงประถมศึกษา และสอดคล้องกับ พยุงศักดิ์ และคณะ (2559) ศึกษาสภาพการเลี้ยงแม่พันธุ์โคเนื้อและความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี

สถานภาพครอบครัวส่วนใหญ่มีสถานภาพครอบครัวแต่งงานร้อยละ 75.27 จำนวนสมาชิกครอบครัวที่ช่วยทำฟาร์มโคเนื้อส่วนใหญ่มีจำนวน 1-5 คน คิดเป็นร้อยละ 82.80

สำหรับลักษณะการประกอบอาชีพโคเนื้อ พบว่าส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักและมีอาชีพเสริม ร้อยละ 50.81 ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักร่วมกับการทำนา ทำไร่ หรือรับจ้างทั่วไป สำหรับการทำการนาคือการทำการปรัง ซึ่งจะไม่มีการพักนาในช่วงฤดูแล้ง จึงไม่สามารถปล่อยโคเข้าเล็มเศษต้นข้าวและต้นหญ้าในนาได้ โคเนื้อที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นมรดกรับต่อจากรุ่นพ่อแม่ แต่ในปัจจุบันพื้นที่ชลประทานมีการขยายเพิ่มขึ้น มีแหล่งน้ำคลองส่งน้ำทั่วถึง ทำให้สามารถทำนาได้ทั้งปี เกษตรกรบางรายจึงลดหรือเลิกการเลี้ยงโคเนื้อลง เนื่องจากไม่มีพื้นที่ให้โคกินหญ้า และคนรุ่นใหม่สนใจเข้าทำงานประจำในโรงงานมากขึ้น อย่างไรก็ตามเกษตรกรบางรายมีหนี้สินทำให้ต้องขายโคที่เลี้ยงเพื่อชดใช้หนี้ และไม่สามารถซื้อกลับมาเลี้ยงใหม่ได้ เนื่องจากโคมีราคาสูงขึ้น อีกประการหนึ่งคือโคเนื้อเป็นสัตว์ที่ให้ผลตอบแทนใช้เวลาเลี้ยงไม่น้อยกว่า 2-3 ปี จึงเริ่มให้ผลผลิต และหากเลี้ยงจำนวนน้อยเกินไปจะไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สอดคล้องกับมงคล (2557) รายงานว่าทนายทางธุรกิจการเลี้ยงโคเนื้อมีน้อย เนื่องจากผู้ประกอบการเห็นว่าอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่ลำบาก ใช้เวลานานกว่าจะได้ผลผลิต ต้องอาศัยการลงทุน ทั้งเวลา และเงินทุนสูง ราคาผันผวน ราคาตกต่ำยาวนาน อีกทั้งเห็นว่ายังมีอาชีพอื่นให้เลือกที่มั่นคงกว่า นอกจากนี้แนวคิดของคนรุ่นใหม่นิยมคิดเร็ว ทำเร็ว รายได้ดี มีความมั่นคง

ส่วนที่ 2 ลักษณะฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกร

วิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลฟาร์มโคเนื้อ โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละจำแนกตาม การขึ้นทะเบียนผู้เลี้ยงสัตว์ การตรวจมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ สายพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง การถือครองที่ดินฟาร์มโคเนื้อ การจัดทำพันธุ์ประวัติโคเนื้อทุกตัว รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อของฟาร์ม ลักษณะการแบ่งพื้นที่โรงเรือนโคเนื้อ ในฟาร์ม และรายได้จากฟาร์มโคเนื้อต่อปี ผลปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ลักษณะฟาร์มโคเนื้อเกษตรกรจังหวัดอ่างทอง

(n = 372)

ข้อมูลฟาร์มโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
1. การขึ้นทะเบียนผู้เลี้ยงสัตว์		
- ขึ้นทะเบียน	369	99.19
- ไม่ขึ้นทะเบียน	3	0.81
2. การตรวจมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ		
- ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม	0	0.00
- ยังไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม	372	100.00
- อยู่ระหว่างการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม	0	0.00
3. จำนวนโคเนื้อ		
- 1-5 ตัว	154	41.40
- 6-10 ตัว	126	33.87
- 11-15 ตัว	38	10.22
- 16-20 ตัว	30	8.06
- 21-25 ตัว	10	2.69
- 26-30 ตัว	9	2.42
- 31 ตัวขึ้นไป	5	1.34
จำนวนโคเนื้อเฉลี่ย 9 ตัว มีโคต่ำสุด 1ตัว โคสูงสุด 35 ตัว		
4. สายพันธุ์โคเนื้อส่วนใหญ่ในฟาร์ม		
- พันเมือง	28	7.53
- บราห์มัน	35	9.41
- ลูกผสมบราห์มัน	304	81.72
- ลูกผสมชาร์โรเลส์	5	1.34
- กำแพงแสน	0	0.00
- อื่นๆ (ฮินดูบราซิล)	0	0.00

ตารางที่ 3 ลักษณะฟาร์มโคเนื้อเกษตรกรจังหวัดอ่างทอง (ต่อ)

(n = 372)

ข้อมูลฟาร์มโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
5. การถือครองที่ดินฟาร์มโคเนื้อ		
- ที่ดินของตนเอง	367	98.66
- เช่าที่ดินทำฟาร์ม	2	0.54
- อื่นๆ (ที่สาธารณะ)	3	0.81
6. มีการจัดทำพันธุ์ประวัติโคเนื้อ		
- มี	76	20.43
- ไม่มี	296	79.57
7. รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อของฟาร์ม		
- ชังคอกตลอดเวลา	117	31.45
- ปล่อยแปลงหญ้าของฟาร์มตลอดเวลา	30	8.06
- ปล่อยแปลงหญ้าที่สาธารณะและกลับคอก	199	53.49
- ปล่อยแปลงหญ้าของฟาร์มและชังคอก	26	6.99
8. การแบ่งพื้นที่โรงเรือนโคเนื้อในฟาร์ม		
- แยกคอกอนุบาล อุ้มท้อง คลอดชัดเจน	11	2.96
- เลี้ยงในพื้นที่เดียวกันเป็นคอกขนาดใหญ่	267	71.77
- เลี้ยงในบริเวณบ้านที่มีการกั้นเป็นคอก	93	25.00
- อื่นๆ (ระบุ).....	1	0.27
9. ลักษณะโรงเรือนโคเนื้อ		
- ปล่อยธรรมชาติ	16	4.30
- กั้นคอกด้วยไม้และหรือลวด	157	42.20
- โรงเรือน พื้น และเสาคอนกรีต	199	53.49
10. รายได้จากฟาร์มโคเนื้อต่อปี		
- ต่ำกว่า 60,000 บาท	163	43.82
- 60,001-100,000 บาท	158	42.47
- 100,001-300,000 บาท	47	12.63
- 300,001-500,000 บาท	4	1.08
- 500,001-900,000 บาท	0	0.00
- มากกว่า 1,000,000	0	0.00

ตารางที่ 3 ลักษณะฟาร์มโคเนื้อเกษตรกรจังหวัดอ่างทอง (ต่อ)

(n = 372)

ข้อมูลฟาร์มโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
11. การให้อาหารโคเนื้อ		
- หญ้าสดจากทุ่งหญ้าสาธารณะ	77	20.70
- หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์ม	4	1.08
- ฟางอัดฟ่อน	1	0.27
- อาหารข้น	1	0.27
- หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์ม และฟางอัดฟ่อน	157	42.20
- หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์ม และอาหารข้น	1	0.27
- ฟางอัดฟ่อนและอาหารข้น	0	0.00
- หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์ม ฟางอัดฟ่อน และอาหารข้น	46	12.37
- หญ้าสดจากทุ่งหญ้าสาธารณะ ฟางอัดฟ่อน และอาหารข้น	85	22.85

จากผลการศึกษาพบว่า การขึ้นทะเบียนผู้เลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรส่วนใหญ่ขึ้นทะเบียนแล้ว มีเพียงร้อยละ 0.81 เท่านั้นที่ยังไม่ขึ้นทะเบียน การตรวจมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ ยังไม่มีเกษตรกรรายใดที่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มเลย จำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยง 1-5 ตัว/ราย คิดเป็นร้อยละ 41.40 เลี้ยงจำนวน 6-10 ตัว/ราย คิดเป็นร้อยละ 33.87 (เฉลี่ย 9 ตัว/ราย) ซึ่งสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกครอบครัวที่ช่วยทำฟาร์มโคเนื้อ โคเนื้อที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นสายพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน ร้อยละ 81.72 สอดคล้องกับ บัวทอง และวรทัศน์ (2556) ศึกษาการยอมรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอนองแอต จังหวัดเชียงใหม่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า พันธุ์โคเนื้อที่นิยมเลี้ยงคือ ลูกผสมอเมริกันบราห์มัน 50 เปอร์เซนต์ เกษตรกรมีการเลี้ยงโคเฉลี่ยจำนวน 9 ตัว เช่นเดียวกับ ธเนศ และคณะ (2556) รายงานว่าเกษตรกรในอำเภอแปลงยาว อำเภอนมสารคาม อำเภอสนมชัยเขต และอำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคพันธุ์ลูกผสมบราห์มันมากที่สุด รองลงมาคือพันธุ์พื้นเมือง มีวัตถุประสงค์เลี้ยงเพื่อการจำหน่ายมากที่สุด รองลงมาคือเพื่อการใช้มูลโคเป็นปุ๋ย เลี้ยงเพื่อการออม และเลี้ยงเพราะเป็นมรดกตกทอด ตามลำดับ แหล่งอาหารหยาบในฤดูร้อนส่วนใหญ่มาจากพื้นที่ของตนเอง รองลงมาคือ ที่สาธารณะประโยชน์ ส่วนในฤดูแล้งได้จากที่พื้นของตนเองเช่นกัน รองลงมาคือจากที่สาธารณะประโยชน์

เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 98.66 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำพันธุ์ประวัติโคเนื้อในฟาร์มคิดเป็นร้อยละ 79.57 รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อของฟาร์ม ส่วนใหญ่ปล่อยแปลงหญ้าที่สาธารณะและกลับคอก คิดเป็นร้อยละ 53.49 รองลงมาเป็นแบบขังคอกตลอดเวลา ร้อยละ 31.45 การแบ่งพื้นที่โรงเรือนส่วนใหญ่เลี้ยงในพื้นที่เดียวกันเป็นคอกขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.77 ลักษณะโรงเรือนโคเนื้อส่วนใหญ่โรงเรือน พื้น และเสาเป็นคอนกรีต คิดเป็นร้อยละ 53.49 รองลงมาเป็นการกั้นคอกด้วยไม้และหรือลวด คิดเป็นร้อยละ 42.20 รายได้จากฟาร์มโคเนื้อต่อปีอยู่ในระดับ ต่ำกว่า 60,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.82 และ 60,001-100,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 42.47 การให้อาหารโคเนื้อ พบว่า ใช้หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์มและฟางอัดฟ่อน คิดเป็นร้อยละ 42.20 เลี้ยงด้วยหญ้าสดจากทุ่งหญ้าสาธารณะ ฟางอัดฟ่อนและอาหารข้น ร้อยละ 22.85 และหญ้าสดจากทุ่งหญ้าสาธารณะ ร้อยละ 20.70 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจำแนกสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ

วิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละจำแนกตาม ด้านการวางแผนการผลิต ด้านการจัดการโรงเรือนและคอกพัก ด้านแปลงหญ้าและแหล่งอาหารหยาบและด้านระบบการป้องกันโรค และการจัดการสุขภาพของโค ผลปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การจำแนกสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ

ข้อมูลฟาร์มโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
1. การวางแผนการผลิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1.1 มีการเลี้ยงโคเนื้อเพศเมียสำหรับใช้เป็นแม่พันธุ์ทดแทนภายในฟาร์ม	214	34.41
1.2 มีการเลี้ยงโคเนื้อเพศผู้สำหรับใช้เป็นพ่อพันธุ์ทดแทนภายในฟาร์ม	66	10.61
1.3 มีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับจำหน่ายให้ผู้อื่นนำไปเลี้ยงต่อ	234	37.62
1.4 มีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับเลี้ยงเป็นโคพ่อพันธุ์ หรือแม่พันธุ์จำหน่าย	31	4.98
1.5 มีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับเลี้ยงเป็นโคขุนจำหน่าย	32	5.14
1.6 มีการซื้อลูกโค หรือโครุ่นเข้ามาเลี้ยงสำหรับเป็นโคขุนเพื่อจำหน่าย	21	3.38
1.7 มีแผนการผลิตโคในฟาร์มที่แน่นอน มีแผนจำหน่ายโคในฟาร์มทุกปี	24	3.86
2. การจัดการโรงเรือน และคอกพัก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
2.1 พื้นที่คอกพักโคเนื้อ และบริเวณที่พักอาศัยเป็นพื้นที่บริเวณเดียวกัน	157	13.64
2.2 มีการแยกสัดส่วนคอกพักลูกโค โคสาว โคพ่อพันธุ์ และโคแม่พันธุ์	62	5.39
2.3 โรงเรือนเลี้ยงสัตว์สามารถป้องกันแสงแดด และฝนได้	157	13.64
2.4 โรงเรือนสร้างด้วยวัสดุที่คงทนถาวร	171	14.86
2.5 ภายในโรงเรือนมีรางอาหาร และภาชนะบรรจุน้ำสำหรับให้โคกิน	180	15.64
2.6 มีคอก หรือบริเวณสำหรับกักโคป่วยในระหว่างการเลี้ยง	52	4.52
2.7 ขนาดพื้นที่โรงเรือนมีความเหมาะสมกับจำนวนโคที่เลี้ยง	255	22.15
2.8 โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงโคถูกสุขลักษณะ และโคอยู่สบาย	117	10.17

ตารางที่ 4 การจำแนกสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ (ต่อ)

ข้อมูลฟาร์มโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
3. แปลงหญ้า และแหล่งอาหารหยาบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
3.1 มีพื้นที่แปลงหญ้าในฟาร์มมากกว่า 2 ไร่	67	12.57
3.2 มีแปลงหญ้าสำหรับตัดให้กิน และแปลงหญ้าสำหรับปล่อยโคลงแทะเล็ม	173	32.46
3.3 ปล่อยแทะเล็มในทุ่งหญ้าที่เกิดตามธรรมชาติโดยไม่มีการใส่ปุ๋ยพรวนดิน	82	15.38
3.4 ปล่อยแทะเล็มในทุ่งหญ้าที่เกิดจากการเตรียมไว้และใส่ปุ๋ยพรวนดิน	122	22.89
3.5 สามารถจัดหาพืชอาหารหยาบได้เพียงพอต่อปริมาณความต้องการของโคเนื้อในฟาร์ม	89	16.70
4. ระบบการป้องกันโรค และการจัดการสุขภาพของโค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
4.1 มีระบบสเปรย์ฆ่าเชื้อก่อนเข้า-ออกฟาร์ม	33	5.87
4.2 มีโปรแกรมการให้วัคซีนป้องกันโรคระบาดที่สำคัญของโค เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย โรคคอบวม	312	55.52
4.4 มีโปรแกรมกำจัดพยาธิภายใน และภายนอกของโค	217	38.61

การวางแผนการผลิตของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับจำหน่ายให้ผู้อื่นนำไปเลี้ยงต่อ ร้อยละ 37.62 มีการเลี้ยงโคเนื้อเพศเมียสำหรับใช้เป็นแม่พันธุ์ทดแทนภายในฟาร์ม ร้อยละ 34.41 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทองส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงแบบต้นน้ำ โดยเกษตรกรยังไม่มีวางแผนการผลิต และการขายโคเนื้อเพราะมีพ่อค้ามาขอรับซื้อตลอดเนื่องจากปริมาณโคไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภค สอดคล้องกับรายงานของ สุพร และเฉลิมศักดิ์ (2550) รายงานว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความรู้ในการผลิตโคเนื้อค่อนข้างต่ำ

การจัดการโรงเรือน และคอกพักของเกษตรกร พบว่า มีการแยกสัดส่วนคอกพักลูกโค โคสาว โคพ่อพันธุ์ และโคแม่พันธุ์ ร้อยละ 5.39 มีคอกหรือบริเวณสำหรับกักโคป่วยในระหว่างการเลี้ยงเพียง ร้อยละ 4.52 ซึ่งแสดงถึงการขาดการจัดการโรงเรือนที่ดีและเหมาะสม สอดคล้องกับรายงานของ สุพร และเฉลิมศักดิ์ (2550) รายงานว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความรู้ในการผลิตโคเนื้อค่อนข้างต่ำ ในส่วนการจัดการโรงเรือน และคอกพัก ส่วนใหญ่โคเนื้อของเกษตรกรเลี้ยงในโรงเรือนในลักษณะคอกรวม มีเพียงส่วนน้อยที่มีการแบ่งคอกเป็นสัดส่วน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรขาดความรู้ในการจัดการโรงเรือนให้เหมาะสม

แปลงหญ้าและแหล่งอาหารหยาบ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีแปลงหญ้าสำหรับตัดให้กิน และแปลงหญ้าสำหรับปล่อยโคลงแทะเล็มเพียงร้อยละ 32.46 เท่านั้น และมีเกษตรกรที่สามารถจัดหาพืชอาหารหยาบได้เพียงพอต่อปริมาณความต้องการของโคเนื้อในฟาร์มเพียงร้อยละ 16.70 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีการจัดการแปลงหญ้าและแหล่งอาหารหยาบไม่เพียงพอกับจำนวนสัตว์ในฟาร์ม จึงยังพบเห็นปัญหาการขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ในยามหน้าแล้งหรือช่วงเวลาเกิดภัยพิบัติต่างๆ สอดคล้องกับ ธเนศ และคณะ (2556) รายงานว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ปลูกหญ้า บางส่วนที่ปรับเปลี่ยนการเลี้ยงมาเป็นแบบประณีต คือ เลี้ยงในโรงเรือนหรือปล่อยออกลงในแปลงของฟาร์มประมาณ 2 ชั่วโมง และใช้วิธีการตัดหญ้าให้โคกินเป็นหลัก นอกจากนี้การจัดการอาหาร พบว่า ยังไม่มีการจัดการด้านอาหารหยาบให้เหมาะสมเท่าที่ควร เนื่องจากส่วนใหญ่มีแปลงหญ้าไม่เพียงพอต่อความต้องการของโค รวมถึงไม่มีการให้น้ำ ใส่ปุ๋ย หรือกำจัดวัชพืชในแปลงหญ้า สอดคล้องกับ บัวทอง และวรทัศน์ (2556) รายงานปัญหาการเลี้ยงของเกษตรกรในอำเภอหนองแสด จังหวัดเชียงใหม่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า มีปัญหาเรื่องความยุ่งยากในการจัดการแปลงหญ้า สำหรับอาหารหยาบเสริมนิยมใช้ฟางข้าว ซึ่งมาจากการซื้อจากพ่อค้า มีบางส่วนใช้ฟางอัดฟ่อนจากนาของตนเองโดยเกษตรกรบางส่วนที่ปล่อยโคหากินตามทุ่งหญ้าสาธารณะมักประสบปัญหาขาดแหล่งอาหารในช่วงฤดูแล้ง สอดคล้องกับ พยุงศักดิ์ และคณะ (2559) ได้รายงานสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยาว่า เกษตรกรมักขาดแหล่งอาหารและแหล่งน้ำสำหรับโคในช่วงฤดูเพาะปลูกข้าวและฤดูแล้ง

ระบบการป้องกันโรค และการจัดการสุขภาพของโค พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีโปรแกรมการให้วัคซีนป้องกันโรคระบาดที่สำคัญของโค เช่น โรคปากเท้าเปื่อย โรคคอบวม ร้อยละ 55.52 ซึ่งแสดงถึงการจัดการด้านสุขภาพโคที่ดี แต่มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 5.87 เท่านั้นที่มีระบบสเปรย์ฆ่าเชื้อก่อนเข้า-ออกฟาร์ม ซึ่งแสดงถึงการขาดการจัดการด้านระบบการป้องกันโรคที่ดี

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาศาภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทองผู้วิจัยมีข้อสรุป และข้อเสนอแนะสำหรับนักส่งเสริม เกษตรกร และผู้สนใจ ที่จะนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสรุปและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง

ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดอ่างทอง จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดอ่างทอง ร้อยละ 78.23 เป็นเพศชาย ร้อยละ 47.58 มีอายุระหว่าง 50-59 ปี สถานภาพครอบครัวร้อยละ 75.27 แต่งงานแล้ว ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50.00 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 33.60 โดยไม่พบว่ามีผู้จบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวนสมาชิกครอบครัวที่ช่วยทำฟาร์มโคเนื้อ อยู่ในช่วง 1-5 คน ร้อยละ 82.80 เกษตรกรร้อยละ 98.66 มีที่ดินเป็นของตนเอง เกษตรกรร้อยละ 50.81 เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักและมีอาชีพเสริม ร้อยละ 34.41 เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักอย่างเดียว

ลักษณะฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง ร้อยละ 99.19 ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์แล้ว และยังไม่มีเกษตรกรรายใดที่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มเลย จำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงเฉลี่ย 9 ตัว/ราย ร้อยละ 81.72 เลี้ยงโคสายพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน ร้อยละ 79.57 ไม่มีการทำพันธุ์ประวัติโคเนื้อในฟาร์ม รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อร้อยละ 53.49 เป็นแบบปล่อยแปลงหญ้าสาธารณะและกลับคอก รายได้จากฟาร์มโคเนื้อต่อปีร้อยละ 43.82 อยู่ในระดับ ต่ำกว่า 60,000 บาท การให้อาหารโคเนื้อ ร้อยละ 42.20 ใช้หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์มและฟางอัดฟ่อน

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ การวางแผนการผลิตและการตลาด เกษตรกรร้อยละ 37.62 มีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับจำหน่ายให้ผู้อื่นนำไปเลี้ยงต่อ และร้อยละ 34.41 มีการเลี้ยงโคเนื้อเพศเมียสำหรับใช้เป็นแม่พันธุ์ทดแทนภายในฟาร์ม การจัดการโรงเรือนและคอกพัก ลักษณะการแบ่งพื้นที่โรงเรือนส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงในพื้นที่เดียวกันเป็นคอกขนาดใหญ่ มีการแยกสัดส่วนคอกพักลูกโค โคสาว โคพ่อพันธุ์ และโคแม่พันธุ์ ร้อยละ 5.39 มีคอกหรือบริเวณสำหรับกักโคป่วยในระหว่างการเลี้ยงเพียง ร้อยละ 4.52 แปลงหญ้าและแหล่งอาหารหยาด เกษตรกรร้อยละ 32.46 มีแปลงหญ้าสำหรับตัดให้กิน และแปลงหญ้าสำหรับปล่อยโคลงแทะเล็ม และมีเกษตรกรร้อยละ 16.70 สามารถจัดหาพืชอาหารหยาดได้เพียงพอต่อปริมาณความต้องการของโคเนื้อในฟาร์ม การจัดการสุขภาพของโค เกษตรกรร้อยละ 55.52 มีการดูแลสุขภาพโคเป็นอย่างดีคือมีโปรแกรมการให้วัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ เช่น โรคปากเท้าเปื่อย โรคคอบวม เกษตรกรร้อยละ 38.61 มีโปรแกรมกำจัดพยาธิภายในและภายนอกของโค มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 5.87 เท่านั้นที่มีระบบสเปรย์ฆ่าเชื้อก่อนเข้า-ออกฟาร์ม

แนวทางการจัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง

จากการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทองสามารถนำมาใช้สำหรับการจัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทอง โดยปรับให้สอดคล้องตาม กรอบยุทธศาสตร์โคเนื้อ 5 ปี พ.ศ.2561-2565 ของกรมปศุสัตว์ จากข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดอ่างทองได้ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งและการยกระดับการผลิตของเกษตรกรรายย่อย สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนเกษตรกรรุ่นเก่าที่สูงอายุ และให้ความรู้ด้านการเลี้ยงโคเนื้อให้มากขึ้นเพื่อยกระดับความรู้จากระดับการศึกษาที่อาจจะมีผลต่อการรับรู้ข่าวสาร เทคโนโลยีการเลี้ยงโคเนื้อให้เกษตรกรสามารถเพิ่มจำนวนการเลี้ยงโคเนื้อและขยายผลการผลิตโคเนื้อเป็นอาชีพหลัก และผลิตในเชิงอุตสาหกรรมได้ สามารถตอบสนองต่อกระแสการบริโภคที่เพิ่มขึ้น สร้างรายได้เพิ่มและส่งผลต่อการลดความยากจนของเกษตรกร ช่วยยกระดับผลผลิตปศุสัตว์และดัชนีรายได้เกษตรกรสาขาปศุสัตว์ของจังหวัดอ่างทอง

2. ส่งเสริมให้เกษตรกรจัดระบบการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้ข้อกำหนดของการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ ให้ได้รับรองฟาร์มมาตรฐาน (GAP) จัดทำพันธุ์ประวัติโคเนื้อในฟาร์ม เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดโรคระบาด ลดการถูกกดราคาจากพ่อค้า สร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการผลิตพันธุ์โคต้นน้ำ ด้านพันธุกรรม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และสมรรถนะการผลิต ให้มีปริมาณเพียงพอต่อการสนับสนุนการผลิตโคเนื้อเชิงอุตสาหกรรม

3. ส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น โดยเพิ่มจำนวนแม่โคและขยายผลจากแม่โคเนื้อที่มีอยู่เดิมคือสายพันธุ์ลูกผสมบราห์มันผสมข้ามสายพันธุ์กับโคยุโรปเพื่อผลิตลูกสำหรับเลี้ยงโคขุนผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพ ให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและการส่งออกโคเนื้อ เนื้อโค ผลิตภัณฑ์เนื้อโคและหนังโคจากโคไปตลาดภูมิภาคและตลาดโลก

4. ส่งเสริมด้านการจัดการอาหารหยาบที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และให้เพียงพอต่อการเลี้ยงโคเนื้อในปัจจุบันและการขยายตัวในอนาคต การสำรองอาหารหยาบเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ในช่วงหน้าแล้งและช่วงที่เกิดอุทกภัย ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ด้านอาหารสัตว์ การพัฒนาสูตรอาหารที่เหมาะสม อาหารโคขุนโดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวของการเลี้ยงโคเนื้อในอนาคต

5. ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยแปลงหญ้าที่สาธารณะและกลีบคอก เป็นการเลี้ยงแบบขังคอก (Intensive Farm) เพื่อสะดวกต่อการจัดการฟาร์มและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการด้านระบบการจัดการป้องกันโรคระบาด การจัดการสุขภาพของโคเนื้อ ผลิตเนื้อโคที่มีความปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และได้มาตรฐาน

6. ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรภาครัฐ เกษตรกร เอกชน ในการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายสมาคมที่เป็นทางการ ให้สามารถมีการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้มีความก้าวหน้าและพัฒนา ระบบการผลิตโคเนื้อเชิงอุตสาหกรรม ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์โคเนื้อ 5 ปี พ.ศ.2561-2565

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบต้นทุนการเลี้ยงโคขุนระหว่างกลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เพื่อให้ทราบผลกำไรที่ชัดเจนและใช้เป็นข้อมูลส่งเสริมและประกอบการตัดสินใจในการเลี้ยงโคแต่ละประเภท
2. ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการเลี้ยงโคเนื้อ-โคขุน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับกลุ่มเกษตรกรและเจ้าหน้าที่นำไปขับเคลื่อน และส่งเสริมกลุ่มให้มีความเข้มแข็งซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคขุนอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน กรมปศุสัตว์. 2561. ยุทธศาสตร์โคเนื้อ 5 ปี พ.ศ.2561-2565. สืบค้นจาก https://planning.dld.go.th/th/images/stories/section-17/policy/strategic_01.pdf. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563.
- ณัฐพันธุ์ กันธิยะ. 2561. การศึกษาโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาการผลิตและจำหน่ายโคเนื้อคุณภาพสูงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ของจังหวัดแพร่ ปี 2558. สืบค้นจาก <http://region5.dld.go.th/webnew/images/stories/2561/p/publications%20beef%20cattle%202558.pdf>. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563.
- เทียนทิพย์ ไกรพรหม สาริमान ชื่อนา และอารีพน มะทา. 2557. การสำรวจสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดปัตตานี. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/psujssh/article/view/64043>. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563.
- ธเนศ โพธิ์ทอง วิโรจน์ ประยูรวิวัฒน์ และนงนุช งอยผาโล. 2556. ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอแปลงยาว อำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต และอำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา. ได้จาก <http://region2.dld.go.th/th/images/paper/requirements%20promote%20beef%20cattle%20farmer.pdf>. 25 พฤศจิกายน 2563.
- ธานี ภาคอุทัย. 2562. แหล่งเลี้ยงแม่โคเนื้อพื้นฐานเพื่อผลิตลูก : ฐานทรัพยากรพันธุ์กรรม. สืบค้นจาก [https://extension.dld.go.th/th1/images/stories/2562/research/เอกสารวิชาการ%20นายธานี%20ภาคอุทัย%20\(กองส่งเสริมและการพัฒนาการปศุสัตว์\).pdf](https://extension.dld.go.th/th1/images/stories/2562/research/เอกสารวิชาการ%20นายธานี%20ภาคอุทัย%20(กองส่งเสริมและการพัฒนาการปศุสัตว์).pdf). เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563.
- บัวทอง แก้วหล้า และวรทัศน์ อินทร์คัมพร. 2556. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ในอำเภอนองสอต จังหวัดเชียงใหม่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. สืบค้นจาก http://web.agri.cmu.ac.th/agjournal/pdf/J00120_C00903.pdf. 18 ตุลาคม 2563.
- ประดิษฐ์ ไชยพันขวา และ สุชาติ ยี่สาคร. 2561. ความต้องการรับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรรายย่อย ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 1. สำนักงานปศุสัตว์เขต 1. ปทุมธานี.
- พยุงค์กิตติ์ อินตะวิชา ศักดิ์ชัย เครือสาร สุพัตร เชื้อนวัง ธรรมบุญ ธานี สมชาติ ธนะ โชค โสรจกุล และ ชรรค์ชัย ดันเมฆ. 2559. สภาพการเลี้ยงแม่พันธุ์โคเนื้อและความพึงพอใจของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเมืองแม่ใจ ดอกคำใต้ และภูพานยาว จังหวัดพะเยา. วิจัยและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ปีที่ 33 (ฉบับที่ 3) : 26-34.
- พิสมัย พงษ์วัน และ นิรุจน์ พันธุ์ศรี. 2562. การพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดบุรีรัมย์. สืบค้นจาก https://pvlo-brr.dld.go.th/Data/doc1_28022019.pdf. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563.

- ภุชณิศ กาญจนโกมล และ นิสาชล ศรีอ่อน. 2559. การประเมินสภาพการจัดการฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกร
จังหวัดนครปฐม. สืบค้นจาก [http://pvlo-npt.dld.go.th/webnew/images/stories/research/](http://pvlo-npt.dld.go.th/webnew/images/stories/research/2564_research/003_Research_Beef.pdf)
2564_research/003_Research_Beef.pdf. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563.
- มงคล ศรีสุทธยานนท์. 2557. การผลิตเนื้อสัตว์ภายใต้การแข่งขันทางการค้าโลก.การประชุมวิชาการ
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเนื้อสัตว์ ครั้งที่ 5 ปี 2557 ระหว่างวันที่ 25-26 กรกฎาคม 2557,
ณ คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์. 2564. จำนวนเกษตรกรและโคเนื้อ ราย
จังหวัด ปี 2564. สืบค้นจาก [http://ict.dld.go.th/webnew/images/stories/report/regislives/](http://ict.dld.go.th/webnew/images/stories/report/regislives/2021/T2-1-Cattle.pdf)
2021/T2-1-Cattle.pdf. เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2564.
- สำนักงานจังหวัดอ่างทอง. 2561. แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง (พ.ศ. 2561 – 2565) (ฉบับทบทวน).
สืบค้นจาก <http://www.angthong.go.th/planproject/plan61.pdf> . เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน
2563.
- สำนักงานสถิติจังหวัดอ่างทอง. 2563. ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2563. สืบค้นจาก http://angthong.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=456:2563&catid=84&Itemid=558&lang=en. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563.
- Yamane, T. 1973. Statistics : An introductory Analysis. 3rd ed. New York: Harper and Row
Publication.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง

ส่วนที่1 ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกร

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ ☐ 1) ชาย ☐ 2) หญิง
2. อายุ.....ปี
3. สถานภาพครอบครัว ☐ 1) โสด ☐ 2) แต่งงาน ☐ 3) หย่าร้าง ☐ 4) หม้าย
4. ระดับการศึกษาที่ได้รับสูงสุด

☐ 1) ประถมศึกษา	☐ 2) มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช
☐ 4) อนุปริญญา/ปวส.	☐ 5) ปริญญาตรี	☐ 6) สูงกว่าปริญญาตรี (ระบุ).....
5. จำนวนสมาชิกครอบครัวที่ช่วยทำฟาร์มโคเนื้อ

☐ 1) 1-5 คน	☐ 2) 6-10 คน	☐ 3) มากกว่า 10 คน
------------------------------------	-------------------------------------	---
6. ลักษณะการประกอบอาชีพโคเนื้อ

☐ 1) เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักอย่างเดียว	☐ 2) เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักและมีอาชีพเสริม
☐ 3) เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม	

ส่วนที่2 ลักษณะฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกรลักษณะฟาร์มโคเนื้อ

7. ฟาร์มโคเนื้อของท่านมีการขึ้นทะเบียนผู้เลี้ยงสัตว์หรือไม่ ☐ 1) ขึ้นทะเบียน ☐ 2) ไม่ขึ้นทะเบียน
8. ฟาร์มโคเนื้อของท่านผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มหรือไม่

☐ 1) ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม	☐ 2) ยังไม่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม
☐ 3) อยู่ระหว่างการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม	
9. จำนวนโคเนื้อที่เลี้ยงในฟาร์ม.....ตัว
10. สายพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงเป็นโคพันธุ์

☐ 1) พันเมือง	☐ 2) บราห์มัน	☐ 3) ลูกผสมบราห์มัน
☐ 4) ลูกผสมชาร์โรเลส์	☐ 5) กำแพงแสน	☐ 6) อื่นๆ (ระบุ).....

11. การถือครองที่ดินฟาร์มโคเนื้อ
☐ 1) ที่ดินของตนเอง ☐ 2) เช่าที่ดินทำฟาร์ม ☐ 3) อื่นๆ (ระบุ).....
12. ฟาร์มของท่านมีการจัดทำพันธุ์ประวัติโคเนื้อทุกตัว ทั้งที่ซื้อมาจากภายนอก และที่คลอดในฟาร์ม
☐ 1) มี ☐ 2) ไม่มี
13. รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อของฟาร์ม
☐ 1) ชังคอกตลอดเวลา ☐ 2) ปลอยแปลงหญ้าของฟาร์มตลอดเวลา
☐ 3) ปลอยแปลงหญ้าที่สาธารณะ และกลับคอก ☐ 4) ปลอยแปลงหญ้าของฟาร์ม และชังคอก
14. ลักษณะการแบ่งพื้นที่โรงเรือนโคเนื้อในฟาร์มของท่าน
☐ 1) แยกคอกอนุบาล อุ้มท้อง คลอดชัดเจน ☐ 2) เลี้ยงในพื้นที่เดียวกันเป็นคอกขนาดใหญ่
☐ 3) เลี้ยงในบริเวณบ้านที่มีการกั้นเป็นคอก ☐ 4) อื่นๆ (ระบุ).....
15. ลักษณะโรงเรือนโคเนื้อในฟาร์ม
☐ 1) ปลอยธรรมชาติ ☐ 2) กั้นคอกด้วยไม้ และหรือลวด ☐ 3) โรงเรือนพื้นและเสาคอนกรีต
16. รายได้จากฟาร์มโคเนื้อของท่านต่อปี
☐ 1) ต่ำกว่า 60,000 บาท ☐ 2) 60,001-100,000 บาท ☐ 3) 100,001-300,000 บาท
☐ 4) 300,001-500,000 บาท ☐ 5) 500,000-900,000 บาท ☐ 6) มากกว่า 1,000,000 บาท
17. การให้อาหารโคเนื้อในฟาร์ม
☐ 1) หญ้าสดจากทุ่งหญ้าสาธารณะ ☐ 2) หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์ม
☐ 3) ฟางอัดฟ่อน ☐ 4) อาหารข้น
☐ 5) หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์ม และฟางอัดฟ่อน
☐ 6) หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์ม และอาหารข้น
☐ 7) ฟางอัดฟ่อน และอาหารข้น
☐ 8) หญ้าสดจากแปลงหญ้าของฟาร์ม ฟางอัดฟ่อน และอาหารข้น
☐ 9) หญ้าสดจากทุ่งหญ้าสาธารณะ ฟางอัดฟ่อน และอาหารข้น

ส่วนที่3 ข้อมูลสอบถามเพื่อจำแนกสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านได้มากกว่า 1 ข้อ และเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. การวางแผนการผลิต

- ☐ 1.1 มีการเลี้ยงโคเนื้อเพศเมียสำหรับใช้เป็นแม่พันธุ์ทดแทนภายในฟาร์ม
- ☐ 1.2 มีการเลี้ยงโคเนื้อเพศผู้สำหรับใช้เป็นพ่อพันธุ์ทดแทนภายในฟาร์ม
- ☐ 1.3 มีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับจำหน่ายให้ผู้อื่นนำไปเลี้ยงต่อ
- ☐ 1.4 มีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับเลี้ยงเป็นโคพ่อพันธุ์ หรือแม่พันธุ์จำหน่าย
- ☐ 1.5 มีการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกสำหรับเลี้ยงเป็นโคขุนจำหน่าย
- ☐ 1.6 มีการซื้อลูกโค หรือโครุ่นเข้ามาเลี้ยงสำหรับเป็นโคขุนเพื่อจำหน่าย
- ☐ 1.7 มีแผนการผลิตโคในฟาร์มที่แน่นอน กล่าวคือ มีการทำแผนจำหน่ายโคในฟาร์มทุกปี

2. การจัดการโรงเรือน และคอกพัก

- ☐ 2.1 พื้นที่คอกพักโคเนื้อ และบริเวณที่พักอาศัยเป็นพื้นที่บริเวณเดียวกัน
- ☐ 2.2 มีการแยกสัดส่วนคอกพักลูกโค โคสาว โคพ่อพันธุ์ และโคแม่พันธุ์
- ☐ 2.3 โรงเรือนเลี้ยงสัตว์สามารถป้องกันแสงแดด และฝนได้
- ☐ 2.4 โรงเรือนสร้างด้วยวัสดุที่คงทนถาวร
- ☐ 2.5 ภายในโรงเรือนมีรางอาหาร และภาชนะบรรจุน้ำสำหรับให้โคกิน
- ☐ 2.6 มีคอก หรือบริเวณสำหรับกักโคป่วยในระหว่างการเลี้ยง
- ☐ 2.7 ขนาดพื้นที่โรงเรือนมีความเหมาะสมกับจำนวนโคที่เลี้ยง
- ☐ 2.8 โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงโคถูกสุขลักษณะ และโคอยู่สบาย

3. แปลงหญ้า และแหล่งอาหารหยาบ

- ☐ 3.1 มีพื้นที่แปลงหญ้าในฟาร์มมากกว่า 2 ไร่
- ☐ 3.2 มีแปลงหญ้าสำหรับตัดให้กิน และแปลงหญ้าสำหรับปล่อยโคลงแทะเล็ม
- ☐ 3.3 ปล่อยแทะเล็มในทุ่งหญ้าที่เกิดตามธรรมชาติโดยไม่มีการใส่ปุ๋ยพรวนดิน
- ☐ 3.4 ปล่อยแทะเล็มในทุ่งหญ้าที่เกิดจากการเตรียมไว้และใส่ปุ๋ยพรวนดิน
- ☐ 3.5 สามารถจัดหาพืชอาหารหยาบได้เพียงพอต่อปริมาณความต้องการของโคเนื้อในฟาร์ม

4. ระบบการป้องกันโรค และการจัดการสุขภาพของโค

- ☐ 4.1 มีระบบสเปรย์ฆ่าเชื้อก่อนเข้า-ออกฟาร์ม
- ☐ 4.2 มีโปรแกรมการให้วัคซีนป้องกันโรคระบาดที่สำคัญของโค เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย, โรคคอบวม
- ☐ 4.3 มีโปรแกรมกำจัดพยาธิภายใน และภายนอกของโค

*****ผู้วิจัยขอขอบคุณในการสละเวลาของท่านเป็นอย่างยิ่ง*****